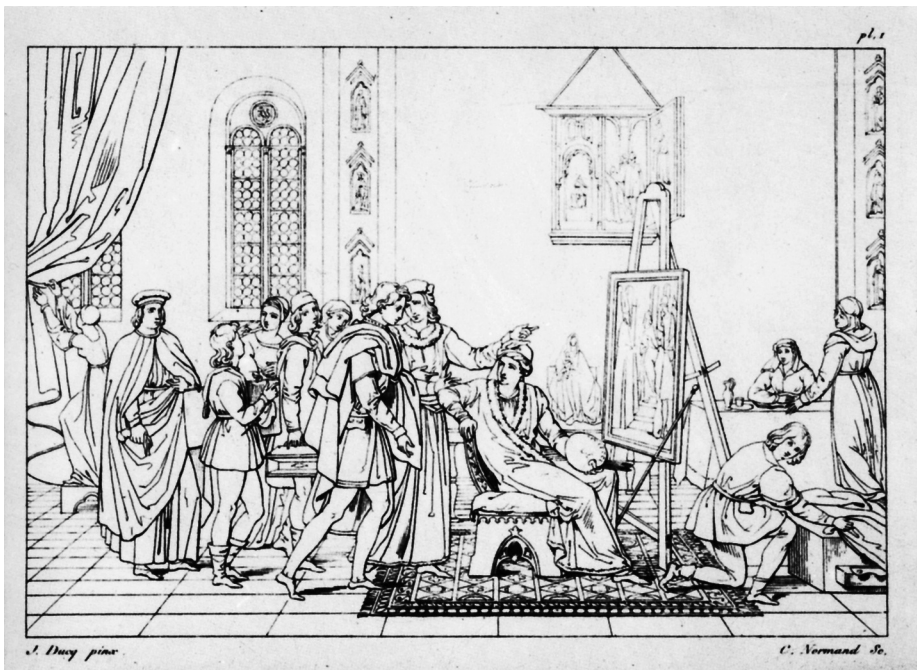

ROGIER VAN DER WEYDEN LEERLING VAN HUBERT VAN EYCK TE GENT?

Item a Rogier le pointre pour avoir fait trois escuchons de peinture, l' un armoyez des armes de l' empereur, l'autre des armes de Monseigneur le duc et le tiers aux armes de Flandres lesquels ont miz oudit siège en ordre, valent Xij s. gr

J.F. Ducq (ontwerp) – C. Normand (graveerder), Het bezoek van Antonello da Messina aan het atelier van de gebroeders van Eyck (terwijl linksonder Rogier van der Weyden het geheim van de uitvinding van de olieverf vlug opbergt) (1820), Gent, Universiteitsbibliotheek

In 1855-1856 had Wauters¹ als eerste deze opdracht aan Rogier de schilder in 1427 te Gent vermeld. Het document werd pas in 1862 door Crowe en Cavalcaselle gepubliceerd². Deze meenden dat het hier niet ging om Rogier van der Weyden, daar het om een weinig hoogstaand artistiek werk gaat, onwaardig aan een groot kunstenaar. Deze beschouwing kan men laten varen,

daar men thans weet dat de belangrijkste Vlaamse primitieven gelijkaardige opdrachten uitvoerden³.

Het document leert ons dat de kunstenaar Rogier in 1427 drie wapenschilden geschilderd had in opdracht van de Raad van Vlaanderen, die op dat ogenblik gevestigd was in het Gravensteen te Gent⁴. Hij schilderde de wapens van de keizer van het Heilig Roomse Rijk, dat van Philips de Goede, hertog van Bourgondië en dat van het graafschap Vlaanderen.

Dit document heeft aanleiding gegeven tot de vermelding van een mogelijk verblijf van Rogier van der Weyden te Gent. Nochtans treffen we de naam *Rogier de schilder* veel vroeger aan onder de Gentse schilders, nl. reeds tussen 1386 tot 1416. De Busscher⁵ identificeerde deze schilder terecht met de Gentse schilder Rogier van der Woestine⁶, maar ten onrechte vermeldde deze auteur dat deze kunstenaar mag geïdentificeerd worden met de vader van Rogier van der Weyden⁷. Nadien ontdekte men dat de voornaam van de vader van deze kunstenaar niet Rogier, maar Henry was⁸. Crowe en Cavalcaselle (o.c. (1862)identificeren deze in Gent werkzame artiest met Roegere van Bruesele (= van der Weyden). Pichart (1867) publiceerde opnieuw het hoger vermeld document van 1427 en identificeerde de schilder met Rogier van der Wostinen⁹. Daar de laatste vermelding van deze artiest dateert van 1416 mogen we aanvaarden dat deze kunstenaar reeds in 1427 overleden was.

In 1995 haalde Dhanens¹⁰ dit document opnieuw aan en identificeerde deze schilder met Rogier van der Weyden. Zij vermeldt daarbij dat Rogier van der Weyden in leer was gegaan bij Hubert van Eyck te Gent, toen deze werkzaam was aan het Lam Godsretabel (Gent, St.-Baafskathedraal)¹¹. Nieuw was deze theorie niet, reeds in het begin van de 20ste eeuw had men deze stelling naar voor gebracht¹², die een ingang vond tot in het midden van de vorige eeuw¹³. Dhanens (o.c.) weet haar stelling te ondersteunen door de verwijzing van gelijkaardige beeldvorming, zoals het paard op de Trajanustapijten te Bern (een geweven kopie naar een verloren geraakt origineel van Van der Weyden) met deze op de Strijders Christi en de Rechtvaardige Rechters van het Gentse retabel. Hoewel we een mogelijke ontlening niet willen uitsluiten merken we toch op dat de houding van paarden met omhoog gehouden voorpoot reeds voorkomt vanaf de oudheid (cf. Ruitersstandbeeld van Marcus Aurelius, Rome Kapitoel; Ruitersstandbeeld zgn. van Karel de Grote, Parijs, Louvre;...). Uit de datering van het document (1427) zou mogen blijken dat Rogier van der Weyden kort na de dood van Hubert van Eyck (+ 1426) nog een tijdlang werkzaam was in de Arteveldestad.

Naast de reminiscenties vermeldde Dhanens (o.c.) als bewijsvoering voor de identificatie van de in 1427 vermelde Rogier de schilder met Van der Weyden alle kunstenaars met een voornaam Rogier die door de datering in verband

konden worden gebracht met de in 1427 te Gent vermeldde Rogier: *Rogier van der Woestine, fs. Seghers (werkzaam 1382-1418)*; *Rogier van der Woestine, fs. Jan (werkzaam 1389-1388)*, *beeldhouder Rogier van Westrem (werkzaam omstreeks 1400)*; *de glazenier Rogier van de Kerckhove (1429-1443) waarbij ze in deze bespreking ook Rogier de Visch (ingeschreven in 1423) vermeld, Jan Roegers (= familienaam), (vermeld in 1423) en Rogier van der Leye (werkzaam in 1468)*.¹³ In deze optiek blijkt er geen enkele Gentse schilder in aanmerking te komen voor het auteurschap van de in 1427 vermelde Rogier de schilder.

Deze theorie werd later overgenomen door Kemperdinc¹⁵ en Châtelet¹⁶. Een vage herinnering aan dit gegeven treffen we terug in het boek dat verscheen bij de tentoonstelling “Rogier van der Weyden, de passie van de meester”¹⁷.

Mogen we deze in 1427 te Gent werkzame Rogier identificeren met Van der Weyden? Reeds vroeger hebben we gewezen op de invloed van het Lam Gods op het werk van Van der Weyden¹⁸. Dit wijst erop dat deze schilder het Gentse veelluik grondig bestudeerd heeft, maar dit bewijst zeker niet dat hij in leer is geweest bij Hubert van Eyck. Algemeen wordt trouwens aanvaard dat de kunst van Van der Weyden ontsproten is uit deze van de Meester van Flémalle, die terecht beschouwd wordt als zijn leermeester.

Daarmee is nog niet de vraag opgelost of de in 1427 te Gent vermelde meester Rogier kan geïdentificeerd worden met Van der Weyden.

Uit de statuten weten we dat gezellen geen zelfstandig werk mochten aanvaarden¹⁹, waardoor we de identificatie met Van der Weyden met de in 1427 vermeldde Rogier de schilder mogen verlaten.

Het is begrijpelijk dat de opdrachten van de Raad van Vlaanderen voor dergelijk werk eerder uitging naar lokale kunstenaars, die reeds hun vakkennis hadden getoond²⁰.

Uit de hoger vermelde Gentse schilders met als voornaam Rogier is er toch één die in aanmerking kan komen voor de identificering met de schilder van 1427, nl. Rogier de Visch. Deze kunstenaar werd op 30 juli 1421 opgenomen als meester in de Gentse St.-Lucasgilde, waarbij Jan (van der) Mersch, Jan de Comere en Nicolaas de Visch zich borg stelden²¹. Reeds in 1996²² hadden we gepubliceerd dat deze Roegier de Visch op 7 september 1435 zich borg stelde voor Nabur Martins. Het kwam veelvuldig voor dat een leermeesters als borg optrad bij een opname van een leerling in het ambacht. Het is dus niet ondenkbaar dat Jan de Visch de leermeester was van Nabur Martins, de belangrijkste Gentse schilder uit het midden van de 15de eeuw, van wie thans geen enkel werk meer bekend is²³. Tegen deze achtergrond is het meer dan bedenkelijk dat Rogier de Visch in aanmerking komt voor de vereenzelviging van de in 1427 vermelde Rogier de schilder, meer dan Van der Weyden.

Hiermee hopen we op het hoger Gentse document van 1427 een nieuw inzicht geworpen te hebben.

Rudy van Elslande

NOTEN

- ¹ Wauters A, Roger van der Weyden, ses oeuvres, ses élèves et ses descendants, in: *Revue universelle des Arts*, II, 1855-1856, blz. 12.
- ² CROWE J.A. – CAVALCASELLE G.B., *Les anciens peintres flamands*, Brussel 1862, dl II, blz. CXXIX.
- ³ Tussen 1468 en 1474 werd Hugo van der talrijke keren belast met het schilderen van blazoenen als decoratiewerk voor bepaalde gelegenheden te Gent; HOOZEE R. – Duverger E., *Imaginaire museum Hugo van der Goes*, Cat. tent. Gent Museum voor Schone Kunsten 18-12-1982/6-2-1983, blz. 62-67.
- ⁴ VAN ELSLANDE R., *Het Laatste Oordeel van de Meester van Diest met name Lieven van der Clite (en Augustijn de Brune)*, in: *Meer Schoonheid*, 34ste jg. Juni 1987, nr2, blz. 36.
- ⁵ DE BUSSCHER E., *Recherches sur les peintres gantois des XIVe et XV siècles, indices primordiaux de l'emploi de la peinture à l'huile à Gand*, Gent 1859, blz. 51.
- ⁶ Voor deze kunstenaar cf. VAN ELSLANDE R., *Het glasraam van Jan van Heethuyse voor de hertoglijke kapel te Ninove (1397)*, in: *Het land van Aalst*, 45ste jg, 1993, nr. 3, blz. 210; VAN ELSLANDE R., *Het Land van Waas in relatie tot de laatgotische Gentse kunst*, in: *Annalen van de koninklijke oudheidkundige kring van het Land van Waas*, dl. CX, 2007, blz. 82; VAN ELSLANDE R., *Gentse kunstenaars ten dienste van Jan zonder Vrees en in het Prinsenhof*, in: *Ghendtsche Tijdinghen*, 25ste jg., 1996, blz. 26, noot 8; VAN ELSLANDE R., *Hertog Filips de Goede liet het Gentse Prinsenhof rijkelijk opsmukken*, in: *Ghendtsche Tijdinghen*, 25ste jg., 1996, dl. I, blz. 55; VAN ELSLANDE R., *Het retabel van Ghyselbrecht van Meerlo voor de O.-L.-Vrouw-Hemelvaartkerk te Nieuwerkerken*, in: *Lineaal*, 13de jg., 1989, nr. 1, blz. 6, noot 5; VAN ELSLANDE R., *Jan Eebins (+ 1345-1412), metselaar, beeldhouwer, architect en landmeter*, in: *Ghendtsche Tydinghen*, 20ste jg., mei 1991, nr.3, blz. 156, noot 29; VAN ELSLANDE R., *De verbintenis tussen Obrecht van Westkerke en de kerkmeesters van Nevele inzake het beschilderen van een reliëf in 1479*, in: *Het land van Nevele*, 20ste jg., dec. 1989, nr. 4, blz. 308.
- ⁷ VANDER HAEGHEN V., *Mémoire sur des documents faux relatifs aux anciens peintres, sculpteurs et graveurs flamands*, Gent 189825, noot 1.
- ⁸ VAN ELSLANDE R., *Het Weense handschrift van "Die Keure"*, in: *Over den Vier Ambachten, Kloosterzande*, 1993, blz. 889-891.
- ⁹ PINCHART A., *Rogier de le Pasture dit van der Weyden*, in: *Bulletin des Commissions d'art et d'archéologie*, 1867, blz. 445.
- ¹⁰ DHANENS E., *Rogier van der Weyden Revisie van de documenten*, *Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, Academiae Analecta, Klasse der Schone Kunsten*, 57ste jg, 1995, nr. 59, blz. 97.
- ¹¹ DHANENS E., o.c., blz. 47.
- ¹² LAFOND P., *Rogier van der Weyden Collection des Grand Artistes des Pays-Bas*,

- Brussel-Parijs 1912, blz. 13.
- ¹³ VANSINA D., *De Vlaamse primitieven*, Leuven 1949, blz. 66.
- ¹⁴ DHANENS E., o.c., blz. 9-11.
- ¹⁵ KEMPERDINCK S., *Die werkstatt Robert Campins und Rogier van der Weyden*, in: *Ars Nova, II, Studies in Late Medieval and Renaissance Northern Painting and Illumination*, Turnhout, 1997, blz. 161; die dit gegeven niet meer aanhaalt in *Idem, Rogier van der Weyden 1399/1400-1464*, Keulen 1999.
- ¹⁶ CHÂTELET A., *Rogier van der Weyden (Rogier de le Pasrure) Milaan-Parijs*, 1999, blz. 11.
- ¹⁷ CAMPBELL L. – VAN DER STOCK J., *Rogier van der Weyden 1400-1464 De passie van de meester*, Zwolle-Leuven, 2009, blz. 67.
- ¹⁸ VAN ELSLANDE R., *De geschiedenis van de Vyt-Borluutfundatie en het Lam Gods*, in: *Ghendtsche Tydinghen*, 15de jg., 1986, blz. 57, 110, 169.
- ¹⁹ VAN ELSLANDE R.D.A. – DE KRAKER A.M.J., *De familie Horenbault: renaissancekunstenars en cartografen te Gent en daarbuiten (ca. 1460 tot ca. 1630)*, in: *Jaarboek 2004-2006 Oudheidkundie Kring “De Vier Ambachten”*, Hulst 2007, blz. 28.
- ²⁰ Cf. VAN ELSLANDE R., *Het Laatste Oordeel van de Meester van Diest met name Lieven van der Clite (en Augustijn de Brune)*, in: *Meer Schoonheid*, 33ste jg., 1986, nr. 4, blz. 98-108; *Ibidem*, 34ste jg. 1987, blz. 1-12, 33-34, 82-84.
- ²¹ *Gent, Stadsarchief, Jaarregister 1420-1421*, f° 96.
- ²² VAN ELSLANDE R., *Nabur Martins, de belangrijkste Gentse schilder uit het midden der 15de eeuw*, in: *Ghendtsche Tydinghen*, 25ste jg., 1996, blz. 191, 198, noot 16.
- ²³ VAN ELSLANDE R., *De geboorte van Christus in het Groot Vleeshuis*, in: *Ghendtsche Tydinghen*, 11de jg., 1982, blz. 99-108.
-